

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord

Zan, zendegi, azadi

Pieter Lucas Heye

Zan, zendegi, azadi. Vrouw, leven, vrijheid. Hoe zou de wereld er hebben uitgezien mochten vrouwen het evenveel voor het zeggen hebben als mannen? Wat als ook genderdiverse personen zich beter gerepresenteerd zouden weten in de maatschappij? En als er niet meer gedacht zou worden in termen van natiestaten? Het is duidelijk: ik streef utopieën na. Of misschien nader ik stilaan een *midlife crisis*.

Soms worstel ik om betekenis te geven aan de berichtgeving die in de media verschijnt. Slecht nieuws verkoopt. En hoewel ik weet dat niet al wat er in de wereld gebeurt kommer en kwel is, draai ik toch vaker dan gewild vast in de vraag waarom we het elkaar soms zo moeilijk maken. Ongewild en onbeseft doe ik daar ongetwijfeld ook aan mee. Al wil ik het nog zo graag, een boeddha ben ik niet. Ook van de systeemtheoretische vorming en praktijk kan ik niet beweren dat deze vrij is van bias en impliciete veronderstellingen. Ons tijdschrift probeert daar alvast attent op te zijn door in deze en toekomstige bijdragen meer oog te hebben voor diversiteit in de brede zin van het woord.

Persoonlijk blijft het voor mij een zoektocht hoe ik met mijn gevoelde ongemak kan omgaan en datgene kan aanvaarden en verdragen wat ik niet beïnvloeden kan. Tegelijkertijd weet ik van veel dingen veel te weinig af. Zelfs als ik er meer vanaf zou weten, dan zou ik nog niet bij machte zijn om er iets aan te veranderen. Wellicht maar goed ook. Immers, een door mij wenselijk geachte verandering is mogelijk nadelig voor een ander. En zo is de cirkel weer rond.

Zan, zendegi, azadi. Met deze sloganeske woorden liep ik enkele weken geleden mee in een optocht in Brussel om de bevolking in Iran, als ook de Iraanse diaspora, een hart onder de riem te steken. Een symbolische actie. De zoveelste al. En de protesten houden aan. De aanleiding van dit alles was het overlijden van de tweeëntwintigjarige Mahsa Amini ten gevolge van een geschil met de zedenpolitie over de manier waarop ze haar hoofddoek droeg.

Pieter Lucas Heye

Hoewel niet alle slogans en acties van verzet tegen het regime gewelddoos kunnen genoemd worden, draag ik een warm hart toe aan net die initiatieven die symbolisch erg krachtig zijn. Van liedjes als *Bella ciao* (Bolouri & Bolouri, 2021) over *Baraye* (Hajipour, 2022) tot de Iraanse nationale voetbalploeg die er op het wk het zwijgen toe deed tijdens het volkslied.

Voor een keertje houd ik van voetbal. Doorgaans blijf ik in mijn opvattingen over voetbal steken in de Romeinse tijd van brood en spelen en beschouw ik sportstadia als een soort hedendaagse kathedralen. Men gaat erheen om (al dan niet bovenmenselijke goden) te (aan)bidden. Aan de constructie werken veel goedkope arbeidskrachten mee en daar vallen doden bij. Wijken worden ontruimd. Het zou van westerse arrogantie getuigen enkel landen als Qatar, Zuid-Afrika en Brazilië met de vinger te wijzen. Ook Frankrijk schroomt bijvoorbeeld niet om goedkope arbeiders in te zetten voor de bouw van het olympisch dorp. Maar goed, waarom enkel de sportwereld in vraag stellen als zelfs het Eurovisie Songfestival zich bezondigt aan valse noten in zijn geschiedenis? Overigens slaagt voetbal er mogelijk beter in dan het Songfestival om een gevoel van nationale saamhorigheid en eenheid te doen ontstaan. In een samenleving waarin politieke tendensen neigen tot polarisering, kan dat tellen.

En toch ... Toen ik laatst nog eens bij mijn ouders was, pikte ik een en ander op van de discussie over het dragen van de *one love band* op het wk voetbal. Deze staat symbool voor antidiscriminatie op het vlak van onder meer seksuele oriëntatie en gendergelijkheid. Droeg je de band wel, dan volgde een gele kaart. De Duitse ploeg was alvast zo inventief om de hand voor de mond te houden bij de opening van de wedstrijd. Wie weet word ik dadelijk toch nog een voetbalfan.

Tegelijkertijd vraag ik me ook af: ontstaat ook hier weer niet een risico op polarisering: een zij/wij-verhaal waarbij 'onze' waarden beter zijn dan die van 'hen'? Zoals Ayoub en Paternotte (2014) al aangaven, tekenen seksuele en gendergelijkheid in zekere zin de grenzen van Europa uit.

Misschien loont het de moeite om ook maar eens stil te staan bij het inboeten van rechten voor vrouwen en seksuele en etnisch-culturele minderheden binnen (het zogenaamd eendrachtige) Europa. Mede vanuit deze beschouwing stel ik me de vraag naar een soort neokoloniaal superioriteitsgevoel. Qatar kreeg als gastland heel wat kritiek over hoe het wk verliep. Welke geraaktheden vuren het door ons ervaren (westerse?) ongenoegen aan? Zou eenzelfde ophef ontstaan zijn wanneer het wk georganiseerd was in, ik zeg maar wat, Spanje? Overigens zeggen we

Zan, zendegi, azadi

maar beter niet dat geld kruipt waar het niet gaan kan. Ik ben mogelijk nogal kortzichtig, maar waarden en ethische principes trekken volgens mij weleens vaker aan het kortste eind tegen een portfeuille met veel geld. Het is denkbaar dat er ook in Qatar financiële (olie?) belangen mee speelden en de FIFA zich als een mak lam voegde naar de wensen van het gastland. Ik moet dringend eens het boek *De meeste mensen deugen* lezen van Rutger Bregman (2019). Misschien helpt dit mijn misantropie wat bij te stellen.

Wat ook alvast helpend en inspirerend is, zijn systemische en narratieve praktijken die rijkelijk uitgewisseld en gedeeld worden. Onder andere via dit tijdschrift. Neem nu het artikel van **Margreet Visser, Justine van Lawick, Flora van Grinsven, Wendy de Visser & Elisabeth de Zeeuw-van der Heide**. In hun bijdrage gaan zij dieper in op de maatschappelijke en professionele context van geblokkeerde ouder-kindrelaties. Aan de hand van praktijkvoorbeelden delen zij hoe de basisprincipes van het groepsbehandelprogramma Kinderen uit de Knel een helder referentiekader bieden voor therapeutische interventies. De auteurs hebben oog en oor voor de polariserende effecten van dader-slachtofferdynamieken. In plaats van te spreken over oudervreemding of -verstoting, opteren zij onder meer voor de meer werkbare omschrijving van 'geblokkeerde ouder-kindrelaties na scheiding'. Van belang is dat de spanning tussen de ouders vermindert. In de visie van de auteurs is het inschakelen van netwerkleden daarbij onontbeerlijk. Aldus kan doorheen een proces van gedeelde verantwoordelijkheid polarisering opgeheven worden en kunnen meer leefbare omgangsvormen ontkiemen. Mooi is ook hoe de auteurs daarbij aandacht besteden aan de rol en positionering van de betrokken hulpverlener(s).

Het tweede artikel gaat over consultaties in meervoudige systemen. **Heleen van der Pijl** haalt inspiratie uit de systeemtheorie om spaak lopende omgangsvormen en samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen uit het slop te trekken. Als eenmaal de samenwerkingsrelatie is verbeterd, kan ingegaan worden op de inhoudelijke hulpvraag. Aldus houdt de auteur een pleidooi om in eerste instantie te focussen op de relationele context; op wat tussen mensen gebeurt. Zodoende wordt het systeem begeleid naar een verandering van de tweede orde - en dus naar het veranderen van de manier waarop men zich tot elkaar verhoudt. Het artikel biedt inspiratie voor eenieder van ons om te proberen blijvend verbindend te werken en polariserende processen in te dijken.

Pieter Lucas Heye

In *Professie & Persoon* gaat **Albert Neeleman** in gesprek met Edu van de Velden en blikken ze samen terug op zijn leven en carrière. Het interview leest als een verrijkende ontmoeting en werpt een inspirerend en waarderend licht op ons vakgebied. Niet in het minst nodigt Van de Velden ons uit om te blijven denken en therapie niet te (laten) vervallen tot een amalgaam aan toe te passen technieken.

Dat er mooie dingen in de wereld gebeuren, bewijst dit nummer eveneens met een scala aan boeiende congresverslagen. Zo deelt **Luc Van den Berge** zijn ervaringen tijdens de *International narrative therapy and community work conference* te Kigali, Rwanda 2022. Uitstel omwille van de covid-19-pandemie bleek geen afstel. Met een focus op Afrikaanse bijdragen en het verbinden van diverse narratieve praktijken elders in de wereld, worden verhalen van heling en veerkracht met elkaar verweven en kracht bijgezet. Heling en verbinding vormen ook een centraal thema tijdens het tweeëntwintigste internationale congres van de International Society for Psychological and Social approaches for Psychosis (ISPS) te Perugia, Italië. Verwijzend naar de spraakmakende titel van het congres, *Co-constructing healing spaces*, brengt **Margreet de Pater** verslag uit van een rijk bad aan lezingen over nieuwe, alternatieve en creatieve benaderingen in de hulpverlening aan mensen met psychose. Film-, theater-, en kunstvoorstellingen maakten het geheel compleet. Met aandacht voor de impact van isolatie, maatschappelijke kwetsbaarheid, en enkele kritische noten, voorziet De Pater een aantal op het congres gedeelde psychodynamische perspectieven van systeemtheoretische beschouwingen. Aan systeemtheoretische en -therapeutische beschouwingen geen gebrek in *Systemic resonances and interferences*, het EFTA-congres van 2022 te Ljubljana, Slovenië. **Cinthe Lemmens** schetst een indrukwekkend lappendeken aan lezingen en presentaties. Genoodzaakt om een selectie te maken, neemt de auteur ons mee in een selectie van Belgische en Nederlandse bijdragen. Lemmens besteedt hierbij ook aandacht aan de context van het gastland, waarin het spreken over trauma, geweld en verlieservaringen een extra dimensie krijgt in het licht van de voormalige Balkanoorlog. Ook dichterbij huis vonden leerrijke en boeiende uitwisselingen onder vakgenoten plaats. Zo schrijft **Ellen Brokx** over de complexe dynamiek van geblokkeerde ouder-kindrelaties naar aanleiding van het congres *De knel van ouderverstoting* te Dordrecht. Het systemische karakter was al vanaf de eerste minuut merkbaar. Brokx deelt enkele hoopvolle en helpende perspectieven op het werken met gezinnen in conflictsituaties, die weerwerk bieden aan vastgeroeste overtuigingen over (v)echtscheidingen en ouderverstoting. **Beatrijs Lens-van den Berg** neemt ons dan

Zan, zendegi, azadi

weer mee naar Nijmegen, waar het symposium *Stress, trauma en relaties vanuit een levenslopperspectief* en de oratie *Nieuw licht* door Elisa van Ee, plaatsvonden. Het zou een systeemtheoretisch hulpverlener niet meer mogen verbazen te lezen hoe bij herstel van trauma de verbinding met belangrijke anderen een cruciale rol blijkt te spelen. Hoewel de auteur concludeert dat niet alles nieuw was, bood deze dag wel bruikbare handvatten en inspiraties voor de praktijk. Inspiraties en handvatten voor de praktijk stonden ook centraal in de studiedag *Bewegen tussen geweld, conflict en trauma – Work in progress* te Antwerpen. Met een carousel aan workshops, presentatie van onderzoek, en opgeluisterd door een poppentheater, werd de pensionering gevierd van Kris Decraemer, die als staflid verbonden was aan de Interactie-Academie. In haar verslag blikt **Amaryllis Janzing** terug op deze boeiende dag en deelt ze enkele reflecties over wat ze meeneemt naar de praktijk. In lijn met de voorgaande congresverslagen waarin trauma en veerkracht de boventoon voerden, bezint **Linne De Loof** zich te Leuven ten slotte op een persoonlijke manier over *Hoe Solvej de draak wist te verslaan*. Met oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en een vermarkting van behandelingen, stemde deze studiedag zijn koers radicaal af op een systemisch-narratieve invalshoek om trauma als relationeel gegeven te benaderen.

Afsluiten doet dit nummer met de rubriek Boeken (en zo). **Kamisola Thompson** en haar moeder **Cathy Van Gorp** namen de boekbespreking van Tülin Erkans *Honingeter* voor hun rekening. Dochter en moeder vulden elkaar aan met persoonlijke reflecties vanuit een intersectioneel perspectief en systeemtheoretische beschouwingen. **Tineke Haks** recenseert het boek *Narrative psychiatry and family collaborations* geschreven door Nina Tejs Jørring, June Alexander en David Epston. Dit boek tracht inzichtelijk te maken hoe men narratief kan werken in een psychiatrische behandelcontext, in samenwerking met de betrokken familie. Waar de opbouw en theoretische onderbouwing volgens Haks beter had gekund, is het verder wel een inspirerend boek voor de klinische praktijk.

Wil je als collega-systeemtherapeut of systeemtherapeutisch werker ook zelf eens een bijdrage schrijven voor ons tijdschrift? Dan kan! Voel je vrij om deze naar de redactie op te sturen. Indien gewenst kan de redactie coachen bij het schrijven van een inzending.

Ten slotte willen we nog even onze collega Nadia van der Spek in de bloemetjes zetten. Zij verlaat de redactie en gaat van start met een interessant onderzoeksproject over de inzet van *attachment based family therapy* bij jongeren met suïcidale intenties. We wensen haar uitdrukkelijk

Pieter Lucas Heye

te bedanken voor haar inzet voor ons vaktijdschrift tijdens de afgelopen jaren. In het bijzonder hielp ze samen met Irma Röder de rubriek Wetenschap & Praktijk op te zetten. Nadia, heel veel succes en we zien graag te zijner tijd een publicatie in ons blad verschijnen over de uitkomsten van het onderzoek. Wegens haar vertrek zijn we op zoek naar een redacteur die de genoemde duo-plaats met Irma wil gaan vervullen.

Literatuur

Ayoub, P., & Paternotte, D. (Eds.). (2014). *Lgbt activism and the making of Europe – A rainbow Europe?* Palgrave Macmillan.

Bolouri, B., & Bolouri S. (2021). *Bella ciao* [Song]. B & S Records.

Bregman, R. (2019). *De meeste mensen deugen – Een nieuwe geschiedenis van de mens.* de Correspondent bv.

Hajipour, S. (2022). *Baraye* [Song]. Contour New Media Music (Gando Records).